

راز کنار گذاشتن نقاشی در سال‌های چهارم تا ششم چیست؟

نویسنده: مژگان خیرخواه

در سال‌های پایانی دبستان، درست همان زمانی که انتظار داریم کودکان در نقاشی پیشرفت کنند، بسیاری از آن‌ها ناگهان این هنر را کنار می‌گذارند. والدین و معلمان گمان می‌کنند کودک «استعداد ندارد» یا «بی‌حوصله شده»، اما پژوهش‌های هنر کودک نشان می‌دهد اتفاقی بسیار طبیعی و عمیق پشت این تغییر وجود دارد؛ مرحله‌ای که روان‌شناسان هنر آن را «واقع‌گرایی ابتدایی» می‌نامند.

این دوره – میان ۹ تا ۱۲ سالگی – لحظه‌ای است که کودک برای اولین بار فاصله بین آنچه می‌بیند و آنچه می‌تواند بکشد را احساس می‌کند. اگر این دوره درست همراهی شود، به یکی از طلایی‌ترین مراحل رشد هنری تبدیل می‌شود؛ و اگر با فشار، مقایسه یا آموزش‌های نادرست همراه باشد، می‌تواند باعث شود کودک نقاشی را برای همیشه کنار بگذارد.

چه تغییری در کودکان ۹ تا ۱۲ ساله رخ می‌دهد؟

بر اساس پژوهش‌های «لوئینفلد»، «بریته ویلسون» و «هاوارد گاردنر»، تغییرات زیر در این سن دیده می‌شود:

۱. کودک دقیق‌تر می‌بیند و برای اولین بار تحلیل می‌کند

او روابط فضایی، نسبت‌ها، اندازه‌ها، زاویه‌ها و تفاوت‌های واقعی اشیاء را تشخیص می‌دهد. این همان نقطه‌ای است که کودک می‌پرسد: «چرا نقاشیم شبیهش نیست؟»

۲. مهارت دست بهتر شده، اما هنوز کامل نیست

دست کودک تقویت شده، اما نمی‌تواند تمام ظرافت‌هایی را که می‌بیند اجرا کند. همین تضاد باعث نگرانی یا تردید می‌شود.

۳. احساس قضاوت و مقایسه آغاز می شود

برای اولین بار کودک فکر می کند دیگران کارش را می سنجند. این حس می تواند او را محتاط و کم جرأت کند.

۴. کشف «خطاهای تصویری»

چیزی که در سنین پایین اهمیتی نداشت، حالا مهم می شود:

- پاک کردن های پیاپی
- کند شدن کار
- سخت شدن خطوط

این ها نشانه مشکل نیستند، بلکه نشانه رشد ادراکی اند.

۵. ظهور تضاد میان تخیل و واقع گرایی

کودک می خواهد هم تخیلی بکشد و هم دقیق؛ اما ذهن او هنوز نمی تواند این دو را کامل ترکیب کند. این سردرگمی گاه به کنار گذاشتن نقاشی منجر می شود.

۲. چرا بعضی کودکان نقاشی را کنار می گذارند؟

این تصمیم معمولاً ناگهانی نیست؛ بلکه نتیجه مجموعه ای از عوامل طبیعی و آموزشی است:

۱. فشار برای «درست کشیدن»

وقتی ارزش نقاشی به شباهت یا نتیجه گره زده شود، کودک فکر می کند:

- «من بلد نیستم.»
- «شبهه یعنی ضعف.»
- «کار من خوب نیست.»

۲. اصلاح مستقیم نقاشی کودک

وقتی بزرگسال مداد را می‌گیرد و می‌گوید «بذار درستش کنم»، کودک پیام پنهان می‌گیرد: «تو نمی‌تونی، من باید تکمیلش کنم.»

۳. مقایسه با دیگران

این سن بالاترین حساسیت به مقایسه را دارد. یک جمله ساده مثل «بین دوستت چقدر خوب کشیده» می‌تواند علاقه کودک را خاموش کند.

۴. آموزش‌های زودرس و دشوار

پرسپکتیو دو نقطه‌ای، طراحی چهره دقیق و آناتومی در این سن زود است. آموزش‌های فراتر از توان رشدی، کودک را به این نتیجه می‌رساند که «استعداد ندارم».

۵. نمایش اجباری آثار

اگر نمایش آثار به شکل «ارزیابی» باشد، کودک از دیده‌شدن می‌ترسد و خلاقیتش کاهش می‌یابد.

۳ (در این سن چه چیزهایی قابل آموزش است؟)

این دوره، بهترین زمان برای ورود آرام و تدریجی به اساس‌های طراحی است. مهارت‌هایی که در این سن کاملاً مناسب‌اند:

- مشاهده محور کشیدن
- حجم‌های ساده (مکعب، کره، استوانه)
- نسبت‌های ابتدایی
- پرسپکتیو یک نقطه‌ای

www.psnyderds.com

www.psnyderd.ir

کانون روانشناسی ساینرد ۰۹۳۰۰۱۶۸۴۲۵

- سایه‌روشن‌های مقدماتی
- ترکیب‌بندی ساده

تأکید باید روی دیدن، تجربه و فرایند باشد، نه نتیجه‌ای شبیه بزرگسالان.

۴. کلاس نقاشی استاندارد برای پایه‌های چهارم تا ششم چه ویژگی‌هایی دارد؟

یک کلاس سالم باید میان آزادی، مشاهده و مهارت‌های پایه تعادل ایجاد کند:

۱. ترکیب آزادی و مشاهده

- کشیدن موجودات خیالی با احجام واقعی
- طراحی اشیای ساده از روبه‌رو
- بازی‌های ذهنی + نگاه دقیق

۲. آموزش مرحله‌به‌مرحله

آموزش نباید یک پرتاب به مراحل سخت باشد بهتر است شروع از موارد زیر شروع شود.

- یک نقطه گریز
- حجم‌های ابتدایی
- نسبت‌های ساده

۳. تمرکز بر تلاش، نه نتیجه

بازخوردهایی مثل:

«دیدم چند بار امتحان کردی تا بهتر شد»

به مراتب ارزشمندتر از «چقدر زیباست» است.

www.psynerds.com

www.psynerd.ir

کانون روانشناسی ساینرد ۰۹۳۰۰۱۶۸۴۲۵

۴. تنوع ابزار ساده

نیاز به ابزار گران نیست؛ مداد معمولی، کاغذ، نور خوب و امکان تمرین کافی کافی است.

۵. حذف کامل مقایسه

کارها کنار هم چیده نمی‌شوند و داوری کلامی کاهش می‌یابد.

۶. نمایش اختیاری آثار

کودک خود انتخاب می‌کند چه چیزی نمایش داده شود.

۵) والدین چگونه می‌توانند از کودک حمایت کنند؟

در این سن، حمایت والدین تعیین‌کننده است:

۱. روی دیدن کار کنید، نه روی زیبا کشیدن

سه زاویه دید، تشخیص نور، شکل کلی — این‌ها پایه طراحی‌اند.

۲. به هیچ وجه مقایسه نکنید

حتی مقایسه ظاهراً مثبت.

۳. دوباره تلاش حرف بزنید، نه «درست/غلط»

«به نظرم امروز دقیق‌تر نگاه کردی.»

۴. پاک کردن و شروع دوباره طبیعی است

این نشانه رشد مغز است، نه ضعف.

۵. موضوع را کودک انتخاب کند

کنترل موضوع باعث افزایش انگیزه و کاهش تنش می‌شود.

۶. اگر کودک ناامید شد، برایش توضیح دهید که این مرحله برای همه رخ می‌دهد

چند جمله کلیدی:

- «چون دقیق‌تر می‌بینی، سخت‌تر می‌شه—این یعنی داری رشد می‌کنی.»
- «ذهن تو داره تحلیل می‌کنه، برای همین گاهی حس می‌کنی نمی‌تونی.»

جمع‌بندی

کنار گذاشتن نقاشی در سال‌های پایانی دبستان نشانهٔ کمبود استعداد نیست؛ نشانهٔ رسیدن کودک به مرحله‌ای جدید و ظریف در رشد هنری است. کودکان ۹ تا ۱۲ سال برای اولین بار جهان را دقیق‌تر می‌بینند، اما هنوز ابزار لازم برای اجرای کامل آنچه می‌بینند را ندارند. این شکاف طبیعی، اگر با فشار یا مقایسه همراه شود، به ناامیدی و دلزدگی منجر می‌شود؛ اما اگر با حمایت، آموزش آرام و آزادی تخیل همراه باشد، یکی از درخشان‌ترین دوره‌های شکل‌گیری هویت هنری کودک خواهد شد. این سال‌ها، نه دوران سنجش استعداد، بلکه دوران پرورش نگاه، تخیل و جسارت اندیشیدن بصری هستند—سال‌هایی که اگر درست هدایت شوند، می‌توانند آغاز مسیر هنری درخشان یک نوجوان باشند.